

УДК 342.22:351.74

Купін А.П.

к.ю.н., доцент НУ «Запорізька політехніка»

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ПРАВОЗАСТОСОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поняття правозастосовної діяльності запроваджено у середині 50-х років XX століття, коли низка провідних на той час радянських правознавців імплементували спочатку в теорію, а потім і у законодавство свою думку про сутнісні відмінності правозастосування не тільки від правовстановлення, але й від застосування права. На їх погляд, правозастосування пов'язане виключно з каральною функцією держави і відбувається у ході боротьби зі

злочинністю та під час здійснення правосуддя. Тобто є підстави вважати, що протиставлення понять «правозастосовна діяльність» і «застосування права» є штучним і ґрунтується на властивому слов'янським мовам лексичному різноманітті.

У правознавстві і праві європейських демократичних держав цієї проблеми не існує. Там поняття «правозастосування», «застосування права», «правозастосовна діяльність» чи «правозастосовна діяльність» позначаються єдиним терміном: на англійській мові – «use of law», а на німецькій – «Rechtsanwendung». Визначається це поняття просто і зрозуміло – як прийняття правомірних рішень на основі порівняння норм законів, якими визначені правові наслідки абстрактних юридичних фактів, з конкретними життєвими обставинами.

А тому практично будь-яку правомірну діяльність усіх органів держави, юридичних і навіть фізичних осіб можна вважати правозастосуванням.

Для розв'язання означеної проблеми уявляється доцільним звернутися до іноземного, насамперед європейського, досвіду. Системний аналіз документів міжнародного і національного права інших держав свідчить відсутність у них прямих аналогів українських термінів «правоохоронна діяльність» та «правоохоронні органи».

Одним з основних складників сектору безпеки є сили підтримання правопорядку. У США та інших англomовних державах вживаються терміни «Law Enforcement Activity» та «Law Enforcement Agencies», які в Україні офіційно перекладаються як «правоохоронна діяльність» та «правоохоронні органи», однак буквально можуть бути перекладені як «діяльність із застосуванням законного примусу» та «державні органи, уповноважені на застосування законного примусу», на яких покладається безпосереднє забезпечення національної безпеки у сферах правопорядку, громадської та державної безпеки.

До «Law Enforcement Agencies» належать поліційні органи і спецслужби. Поліційні органи – це органи виконавчої влади, спеціально уповноважені на проведення поліційної діяльності – особливого різновиду державно-управлінської діяльності, що здійснюється із застосуваннями державного (адміністративного) примусу, включаючи правообмежувальні заходи і крайню форму примусу – легітимне насилля, тобто передбачене законодавством застосування сили у широкому розумінні цього поняття (в українському праві – прямого адміністративного примусу): фізичної сили, спеціальних засобів та зброї.

Слід зауважити, що окремі поліційні повноваження можуть надаватися й іншим державним органам, які безпосередньо не належать до поліційних. До таких відносяться державні контрольно-ревізійні та наглядові органи (інспекції, контрольно-ревізійні служби тощо).

Прокуратура зазвичай належить до судової гілки влади. Але у випадках, коли їй надається право самостійно провадити кримінальне переслідування, позбавляти волі обвинувачуваних або підозрюваних осіб, вести досудове розслідування, вона також може бути віднесена до поліцейських органів.

Відповідно до європейських підходів притаманними сектору безпеки поліцейськими органами є: поліція: загальнодержавна, а також її відомчі та функціональні (боротьби з наркотиками, незаконним обігом зброї, нелегальною міграцією, фінансовими злочинами тощо) різновиди; жандармерія – поліція військового типу внутрішньої організації (у деяких державах вона називається карабінерією або національною гвардією); органи безпеки держави: контррозвідки та боротьби із злочинами проти держави та іншими особливо небезпечними для суспільства злочинами, які загрожують життєво важливим національним цінностям (антиконституційною підривною діяльністю, тероризмом, організованою злочинністю, корупцією на вищих щаблях влади); органи охорони державного кордону; органи митного контролю.

Спецслужбами у європейських державах та міжнародних організаціях вважаються державні структури, яким надані повноваження на проведення спеціальної або, як її ще називають, таємної, оперативної чи розвідувальної діяльності. Зміст цієї діяльності зводиться до отримання інформації без відома її власника або об'єкта, якого вона стосується, а також у проведенні інших таємних заходів. Тобто, визначальною ознакою спецслужб є специфіка методів і засобів виконання покладених на них завдань, а не загальне спрямування цієї діяльності.